

Ord fra - Fæsteprotokoller

Om ord i fæsteprotokoller

Fæsteprotokoller er en del af godsarkiverne.

Godser kan være ejet af enkeltpersoner - en herremand - men der er også andre muligheder.

Kongens gods - krongodset - har også haft en egen administration, her skal fæsteprotokollerne søges i amtsstuearkiverne for det område eller distrikt, som fæstestederne hørte til. Forskellige institutioner har også været godsejere, der gælder fx Københavns Universitet og Sorø Akademi.

Hvor hørte fæstestedet til?

For at finde ud af, hvor husmænd og gårdmænd i en bestemt landsby har været fæstere, kan man bruge "Nørlit", dvs. Axel Nørlit: "Skifteprotokoller i Landsarkivet for Sjælland m.m. for Amter, Amtstuer samt Godser og Institutioner paa Sjælland, Samsø og Møn". Bogen står i registraturbiblioteket i vejledningen. "Nørlit" angiver landsbyernes godstilhørsforhold med henblik på skifter, men kan også bruges, hvis man vil finde frem til mulige fæsteprotokoller. Det var jo det gods, som en person var fæster under, som havde skiftejurisdiktionen i ældre tid. "Nørlit" dækker ikke Lolland og Falster, men Landsarkivet har udarbejdet opslagshæfter "Godser på Lolland og Falster", hvor man kan se, hvilke godser, der havde fæstesteder i de enkelte sogne.

Betingelser og pligter

Fæsteprotokollerne fortæller om de betingelser, som folk gik ind på, når de fæstede et hus eller en gård. De ord, som man finder hænger sammen med beskrivelse af fæstestedets udseende og tilstand, de genstande, som fæsteren får med (fx redskaber og dyr) samt de pligter, som påhviler fæsteren. Han skal svare skatter og afgifter, være "hørig og lydlig" over for herskabet og betale landgilde, som var en slags årlig husleje. Der skulle desuden betales en en-gangssum, "indfæstningen", og "ydes hoveri" enten ved gratis-arbejde på godsets marker, eller ved indbetaling af en sum penge til "afløsning". Hvis ejendommen var meget forfalden, slap fæsteren måske for indfæstningen og fik "frit fæste".

Om den gamle og den nye fæster

Nogle gange står der også, hvor den nye fæster kommer fra. Det kan være navnet på et sogn eller en landsby - eller oplysning om, at vedkommende fx er "barneføed i Siælland"! Der kan også stå lidt om grunden til, at den gamle fæster ikke kan fortsætte. Han kan være "sat fra" stedet på grund af dovenskab, u-dygtighed, armod eller sygdom. Han kan være død, og efterfølgeren gifter sig med hans enke. Eller måske "oplader" den gamle fæster stedet godvilligt - til en søn eller svigersøn?

På læsesalen finder du Ordbog over det Danske Sprog, og her vil du kunne slå mange af de mest uvante eller "mærkelige" ord op.

Betingelser, beskrivelse af fæstestedet

<i>Afgifter</i>	Afgifter	<i>forhen beboede</i>	forhen beboede	<i>Indfæstning</i>	Indfæstning
<i>afstaaede</i>	afstaaede	<i>forlade</i>	forlade = forlacte	<i>Jordebog</i>	Jordebog (bog over fæstesteder)
<i>alderdom</i>	Alderdom	<i>formedelst</i>	formedelst	<i>Kongl. mayts. Skatter</i>	Kongl. mayts. Skatter
<i>Alderdoms Skyld = "på grund af alderdom"</i>	Alderdoms Skyld = "på grund af alderdom"	<i>formænd = "tidligere fæstere"</i>	formænd = "tidligere fæstere"	<i>Kroehold</i>	Kroehold
<i>armod</i>	Armod	<i>forsiddelse</i>	forsiddelse	<i>Landgilde</i>	Landgilde
<i>Barneføed</i>	Barneføed	<i>forsvarlig</i>	forsvarlig	<i>Land-Soldat</i>	Land-Soldat
<i>Beboeren</i>	Beboeren	<i>fradøde</i>	fradøde	<i>Lifs Tiid = livstid, levetid</i>	Lifs Tiid = livstid, levetid
<i>betroes = betroes</i>	betroes = betroes	<i>fradømt</i>	fradømt	<i>Lov og Forordning</i>	Lov og Forordning
<i>bortdøde</i>	bortdøde	<i>fraflytte</i>	fraflytte	<i>Lovl. Stand = lovlig stand</i>	Lovl. Stand = lovlig stand
<i>Brøstfeldig</i>	Brøstfeldig	<i>frakiendt</i>	frakiendt	<i>maadelig Stand</i>	maadelig Stand
<i>Børne - Penge</i>	Børne - Penge	<i>fratid for fæste</i>	fratid for fæste = fri indfæstning	<i>opbygget</i>	opbygget = opbygget
<i>Conditioner = betingelser</i>	Conditioner = betingelser	<i>god Stand</i>	god Stand	<i>opladt = "givet afkald på"</i>	opladt = "givet afkald på"
<i>dofvenhed</i>	dofvenhed	<i>godvilligen</i>	godvilligen	<i>pligtig</i>	pligtig = har pligt til
<i>Dørker = dyrker</i>	Dørker = dyrker	<i>Giæld</i>	Giæld	<i>Qvittering og Beviis</i>	Qvittering og Beviis
<i>efterladenhed</i>	efterladenhed	<i>Giødsker = gøder</i>	Giødsker = gøder	<i>Rigsdaler</i>	Rigsdaler
<i>Efterrettelig</i>	Efterrettelig	<i>Haand og Zignet</i>	Haand og Zignet	<i>Recognition</i>	Recognition = "gebyr" for fæstebrevet
<i>Enken som hand ægter</i>	Enken som hand ægter	<i>halve Gaard</i>	halve Gaard	<i>Regnskab</i>	Regnskab
<i>fattigdom</i>	fattigdom	<i>Hoveriet</i>	Hoveriet	<i>Restance</i>	Restance
<i>forfalden</i>	forfalden	<i>Huus Verrelse</i>	Huus Verrelse	<i>Sal.</i>	Sal. = salig, afdøde
		<i>hørig og lydlig</i>	hørig og lydlig	<i>Skifte-Brev</i>	Skifte-Brev
		<i>Høye Herskab</i>	Høye Herskab		
		<i>Indfæste = indfæste, indfæstning</i>	Indfæste = indfæste, indfæstning		

<i>Skat</i>	Skat
<i>Skov Skyld</i>	Skov Skyld
<i>Skrøbelighed</i>	Skrøbelighed
<i>skylder</i>	skylder
<i>stæder og fæster = "giver i fæste"</i>	stæder og fæster = "giver i fæste"
<i>Stædets Forsiddelse</i>	Stædets Forsiddelse
<i>Svaghed</i>	Svaghed
<i>Sygdom</i>	Sygdom
<i>tilforn = "tidligere"</i>	tilforn = "tidligere"
<i>tilliggende</i>	tilliggende
<i>u-døgtighed = udygtighed</i>	u-døgtighed = udygtighed
<i>uformuenhed</i>	uformuenhed
<i>ungkarl</i>	ungkarl
<i>upaaklagelig</i>	upaaklagelig
<i>vedligeholde</i>	vedligeholde
<i>ægter hindes Daatter</i>	ægter hindes Daatter
<i>Ægter Enken</i>	Ægter Enken

Om ejendom og indbo:

<i>Agger</i>	Agger = ager
<i>alb.</i>	Alb. = album
<i>Bagerovm</i>	Bagerovm
<i>bench</i>	bench
<i>bjelker</i>	bjelker = bjælker
<i>Biug</i>	Biug = byg
<i>bord</i>	bord
<i>Boghvede gryn</i>	Boghvede gryn
<i>Bygningen</i>	Bygningen
<i>daglig stue</i>	daglig stue
<i>dyner</i>	dyner
<i>Eng</i>	Eng
<i>Fie. = fierdingkar</i>	Fie. = fierdingkar
<i>Gaarden</i>	Gaarden
<i>hartkorn</i>	hartkorn
<i>Huus</i>	Huus
<i>Indehavende = "indbo"</i>	Indehavende = "indbo"
<i>Jorden</i>	Jorden

<i>Kaaber Kiedel = kobberkedel</i>	Kaaber Kiedel = kobberkedel
<i>Kaalhaug = kálhave, "køkkenhave"</i>	Kaalhaug = kálhave, "køkkenhave"
<i>Kedel Krog</i>	Kedel Krog
<i>Kierne = kærne</i>	Kierne = kærne
<i>Kiøle = kølle, til fx tørring af mæl</i>	Kiøle = kølle, til fx tørring af mæl
<i>Klæder til en seng.</i>	Klæder til en seng.
<i>Køchenet = køkkenet</i>	Køchenet = køkkenet
<i>Lagen</i>	Lagen
<i>langhalm</i>	langhalm
<i>læs</i>	læs
<i>løsholter (del af bindingsværk)</i>	løsholter (del af bindingsværk)
<i>Malchekande = malchekande</i>	Malchekande = malchekande
<i>Marchen = marken</i>	Marchen = marken
<i>Messing Kiedel</i>	Messing Kiedel
<i>Muur = mur</i>	Muur = mur
<i>opløber (del af bindingsværk)</i>	opløber (del af bindingsværk)
<i>Rug</i>	Rug
<i>Rug Sæden</i>	Rug Sæden
<i>Schab = skab</i>	Schab = skab
<i>Schrin = skrin</i>	Schrin = skrin
<i>Seng</i>	Seng

<i>Senge Kammeret</i>	Senge Kammeret
<i>Sengsted</i>	Sengested
<i>Skorsten</i>	Skorsten
<i>Skp.</i>	Skp. = skæppe
<i>Sparrer</i>	Sparrer = spær, tagspær
<i>Slæde</i>	Slæde
<i>Stuelængden</i>	Stuelængden = stuelængen
<i>Sædekorn</i>	Sædekorn
<i>Søndre længde</i>	Søndre længde = søndre længe
<i>Tdr.</i>	Tdr. = tønde
<i>Tømmer</i>	Tømmer
<i>Tørveskær</i>	tørveskær = tørveskær
<i>Urtegaard</i>	urtegaard = "urtehave"
<i>Vaar Rug</i>	Vaar Rug
<i>Vef</i>	Vef = væv
<i>Vestre længde</i>	Vestre længde = vestre længe
<i>Vinduer</i>	vinduer = vinduer
<i>Vraaskab</i>	Vraaskab = vråskab, "hjørneskab"
<i>Øl Car</i>	Øl Car = ølkar, "bryggekar"
<i>Østre længde</i>	Østre længde = østre længe

Om dyr og redskaber:

<i>beslagen Vogn</i>	beslagen Vogn
<i>Bester</i>	Bester
<i>Besætningen</i>	Besætningen
<i>faar</i>	faar = får
<i>gæslinger</i>	gæslinger = gæslinger
<i>Gies</i>	Gies = gæs
<i>hoppe</i>	hoppe
<i>Hæste</i>	Hæste
<i>Jern beslagen</i>	Jern beslagen
<i>kalf</i>	kalf = kalv
<i>Kiør</i>	Kiør = køer
<i>Koe</i>	Koe = ko
<i>lam</i>	lam
<i>Plove</i>	Plove
<i>Qvæg</i>	Qvæg

<i>stude</i>	stude
<i>Suin = svin</i>	Suin = svin
<i>Svin</i>	Svin
<i>Træ haver (til arbejdsvogn)</i>	Træ haver (til arbejdsvogn)
<i>Veder = vædder</i>	Veder = vædder
<i>Vogne</i>	Vogne

Gennem fæsteprotokoller kan man få et godt indtryk af huse og gårde i en bestemt egn eller under et bestemt gods. Protokollerne kan beskrive fæstestedernes udseende og tilstand, når der skiftes fæster. Oplysninger om den besætning og de redskaber som den nye fæster får, hører også til indholdet i protokollerne.

Landsarkivet for Sjælland,
Lolland-Falster & Bornholm
Jagtvej 10
2200 København N
Telefon: 35 24 82 00
Telefax: 35 24 82 01
E-mail: mailbox@lak.sa.dk
Hjemmeside: www.sa.dk/lak

csbj/2003